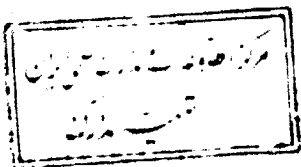

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۴۳۹۹

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق ۱۳۳۸ / ۲ / ۲۰

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

عنوان:

شناسائی و اجرای احکام و آراء داوری خارجی در
حقوق ایران و انگلیس

استاد راهنما: دکتر گودرز افتخار جهرمی

استاد مشاور: دکتر نیک بخت

نگارش: محمد سارودئی نسب

سال تحصیلی ۷۶-۷۷

1109/2

۲۴۳۶۹

اهداء

تقديم به همسر مهربانم كه ضمن
همراهي كامل، از كمك بي شائبه خود نيز
مرا محروم ننمود.

تقدیر و تشکر

«هن لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق»

بر خود فرض می‌دانم که از الطاف و عنایات
اساتید گرانقدر آقایان دکتر افتخار جهرمی، دکتر
نیکبخت، دکتر شمس، دکتر سیفی و دکتر خمایی،
تقدیر و تشکر نمایم.

علی الخصوص جناب دکتر افتخار، استاد
راهنما و جناب دکتر نیکبخت استاد مشاور که با
سعه صدر و حوصله، زحمات فراوانی تقبل
فرمودند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	بخش نخست: شناسایی و اجرای احکام و آراء داوری خارجی در سیستم حقوقی ایران
۳	طرح بخش
۴	مبحث نخست: کلیات
۴	گفتار نخست: ابعاد مطلب
۴	الف) لزوم وجود این تأسیس
۵	ب) سیستم‌های مختلف راجع به بررسی مجدد یا کنترل حکم خارجی
۶	ج) اهداف تأسیس شناسایی و اجرای احکام خارجی
۸	گفتار دوم: حقوق اسلامی
۸	الف) پیشینه تاریخی
۹	ب) امکان تمسک به آثار حکم قاضی و یا داور غیر مسلمان در روابط مسلمانان
۱۱	ج) اختیارات حکومت اسلامی
۱۳	گفتار سوم: شرط رفتار متقابل
۱۳	الف) ماهیت حقوقی
۱۴	ب) نحوه اعمال شرط رفتار متقابل
۱۵	ج) احراز رفتار متقابل
۱۵	د) تابعیت حکم خارجی
۱۷	گفتار چهارم: آثار حکم خارجی
۱۷	الف) قابلیت و نیروی اجرایی حکم خارجی
۱۷	ب) اعتبار امر قضاوت شده
۱۹	ج) قوه اثباتی حکم خارجی
۲۱	گفتار پنجم: مفهوم حکم خارجی
۲۱	الف) تنوع تصمیمات محاکم خارجی
۲۲	ب) حکم باید در مسائل حقوق خصوصی صادر شده باشد
۲۳	ج) تفاوت احکام قابل شناسایی با احکام قابل اجراء
۲۶	گفتار ششم: رأی داوری خارجی

عنوان

صفحه

۲۶	الف) مقایسه آراء داوری خارجی با احکام محاکم خارجی
۲۷	ب) داوری تجاری بین‌المللی
۳۰	مبحث دوم: شناسایی و اجرای احکام خارجی در حقوق ایران
۳۰	گفتار اول: تاریخچه موضوع در حقوق ایران
۳۰	الف) مقررات مربوط قبل از تصویب قانون اجرای احکام مدنی سال ۱۳۵۶
۳۲	ب) تشتت رویه‌ها نسبت به موضوع
۳۳	ج) ارزیابی این نظریه‌ها
۳۵	گفتار دوم: شناسایی و اجرای احکام خارجی مطابق فصل نهم قانون اجرای احکام مدنی ۱۳۵۶
۳۵	الف) مبنای مورد قبول قانون اجرای احکام مدنی به منظور اجرای حکم خارجی
۳۵	ب) شرایط لازم جهت شناسایی و اجرای حکم خارجی
۴۰	ج) موانع شناسایی و اجرای احکام خارجی
۴۲	د) شناسایی حکم خارجی
۴۳	ه) وصف حکم خارجی بعد از امر به اجراء
۴۴	گفتار سوم: مسائل مربوط به آئین دادرسی
۴۴	الف) تشریفات تقاضای اجرای احکام خارجی
۴۶	ب) آثار حکم خارجی بعد از صدور امر به اجراء
۴۷	ج) آثار حکم خارجی قبل از صدور امر به اجراء
۵۰	مبحث سوم: شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی
۵۰	گفتار اول: امکان اجراء قبل از صدور امر به اجراء از محکمه خارجی
۵۰	الف) سکوت و اجمال قوانین در خصوص اجراء آراء داوری خارجی
۵۱	ب) معاهدات دوجانبه
۵۶	گفتار دوم: اجرای آراء داوری خارجی طبق قانون آئین دادرسی مدنی
۵۶	الف) امکان اجرای رأی داوری خارجی
۵۷	ب) بررسی مجدد رأی داوری خارجی
۵۸	گفتار سوم: اجرای آراء داوری طبق قانون اجرای احکام مدنی و قانون مدنی
۵۸	الف) دستور اجرای رأی آن را به منزله حکم دادگاه قرار می‌دهد

عنوان

صفحه

ب) شرایط شناسایی و اجراء	۵۸
ج) مصونیت از اجراء آراء داوری	۶۱
بخش دوم شناسایی و اجراء احکام و آراء داوری خارجی در سیستم حقوقی انگلستان	۶۳
مبحث نخست: شناسایی و اجراء احکام و آراء داوری خارجی در کامن لو	۶۵
گفتار نخست: مبنای شناسایی و اجراء تصمیمات خارجی	۶۵
الف) سابقه تاریخی	۶۵
ب) اصل نزاکت	۶۵
ج) نظریه حقوق مکتسب	۶۶
د) نظریه حکم خارجی بعنوان قانون خاص	۶۷
ه) نظریه تعهد (الزام قانونی)	۶۷
و) حقوق تطبیقی	۶۸
گفتار دوم: شرایط حکم قابل شناسایی و اجراء، طبق کامن لو	۶۹
الف) حکم نباید متضمن دستور پرداخت مالیات و یا جزای نقدی باشد	۶۹
ب) حکم باید راجع به پرداخت مبلغ معینی پول باشد	۷۰
ج) دادگاه خارجی باید صلاحیت دار باشد	۷۲
د) حکم باید قطعی و نهایی باشد	۷۹
ه) رفتار متقابل	۸۱
و) عدم صلاحیت دادگاه خارجی به موجب قانون خارجی	۸۱
گفتار سوم: موانع شناسایی و اجراء احکام خارجی در کامن لو	۸۳
الف) نظم عمومی	۸۳
ب) تقلب	۸۳
ج) مخالفت با مفهوم انگلیسی عدالت طبیعی	۸۴
د) صدور حکم معارض از محکمه انگلیسی	۸۶
ه) احکام صادره علیه اشخاصی که مصونیت دارند	۸۷
گفتار چهارم: قواعدی از آئین دادرسی کامن لو	۸۹
الف) احکامی که فقط قابل شناسایی می باشند	۸۹

ب) در کامن لو حکم خارجی بما هو حکم خارجی، قابل اجراء نمی باشد	۹۰
ج) سبب دعوی در حکم خارجی فانی نخواهد شد	۹۱
د) حکم خارجی واجد شرایط شناسایی، مانع طرح مجدد دعوی در انگلیس است	۹۲
ه) محاکم داخلی حق رسیدگی ماهوی نسبت به حکم خارجی را ندارند	۹۳
گفتار پنجم: شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی در کامن لو	۹۶
الف) داوری اجباری، داوری قراردادی	۹۶
ب) اقامه دعوی بر اساس رأی داوری در کامن لو	۹۷
ج) امکان اقامه دعوی جدید بر اساس اختلاف موضوع رأی داوری	۹۹
د) رأی داوری نهایی که در محل صدور لازم الاجراء نشده است، قابل اجراء می باشد	۹۹
ه) تفاوت بین آراء داوری خارجی و آراء داوری داخلی	۱۰۰
و) اشتباه داوران نسبت به قانون حاکم بر اختلاف	۱۰۱
ز) اجراء آراء داوری فراملی (شناور)	۱۰۱
ح) شرایط مقرر در کامن لو جهت شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی	۱۰۲
ط) موانع شناسایی و اجرای رأی داوری خارجی طبق کامن لو	۱۰۴
ی) شناسایی رأی داوری خارجی	۱۰۵
مبحث دوم: شناسایی و اجرای احکام و آراء داوری خارجی در قوانین موضوعه	۱۰۷
گفتار اول: شناسایی و اجراء احکام خارجی	۱۰۷
الف) قانون «اجرای عدالت» ۱۹۲۰	۱۰۸
ب) قانون «اجرای متقابل احکام خارجی» ۱۹۳۳	۱۱۰
ج) شناسایی و اجرای احکام خارجی طبق قسمت اول قانون «صلاحیت و احکام مدنی» ۱۹۸۲	۱۱۲
د) شناسایی و اجرای احکام خارجی طبق قسمت دوم قانون «صلاحیت و احکام مدنی» ۱۹۸۲	۱۱۷
ه) شناسایی و اجراء احکام جامعه اروپایی	۱۱۸
و) شناسایی و اجراء طبق قانون خانواده ۱۹۷۱ و ۱۹۸۶	۱۱۹
ز) احکام نفقه خارجی	۱۲۲
ح) شناسایی و اجراء مطابق کنوانسیونهای چند جانبه	۱۲۲
ط) شناسایی و اجراء طبق قانون ۱۹۷۸	۱۲۳

عنوان

صفحه

گفتار دوم: شناسایی و اجراء آراء داوری خارجی طبق قوانین موضوعه	۱۲۵
الف) قانون داوری ۱۹۵۰	۱۲۵
ب) شناسایی و اجراء رأی داوری خارجی طبق قانون «داوری» ۱۹۷۵	۱۲۷
ج) شناسایی و اجراء رأی داوری خارجی مطابق قسمت دوم از قانون «صلاحیت و احکام مدنی» ۱۹۸۲	۱۳۰
د) شناسایی و اجراء آراء داوری طبق قسمت دوم از قانون ۱۹۲۰ و قسمت اول از قانون ۱۹۳۳	۱۳۰
ه) شناسایی و اجراء آراء داوری خارجی طبق قانون داوری ۱۹۶۶	۱۳۱
نتیجه	۱۳۳
فهرست منابع فارسی و عربی	۱۳۵
فهرست منابع عربی	۱۳۷
فهرست منابع انگلیسی	۱۳۸
کنوانسیون شناسایی و اجراء احکام داوری خارجی نیویورک - ۱۹۵۸	۱۳۹

مقدمه

احکام خارجی ناشی از عنصر حاکمیت دولت خارجی بوده و همانند هر پدیده ناشی از حاکمیت دولت خارجی، در صورتی که از طرف کشور محل استناد به حکم خارجی شناسایی نشود، در این کشور اثری ندارد. از طرف دیگر گسترش روزافزون مبادلات تجاری که منجر به بروز مسائل مختلف حقوق بین الملل خصوصی می شود و ضرورت ثبات در وضعیت افراد و حفظ و رعایت حقوق مکتسبه آنها موجب شده است که اصل شناسایی و اجرای احکام خارجی همانند اصل شناسایی و اجرای قوانین خارجی حائز اعتبار و ارزش جهانی گردد.

امروزه فراهم آوردن ابزارهای حقوقی لازم جهت رشد و توسعه اقتصادی کشورها و به منظور ایجاد امنیت کافی برای سرمایه گذاری ها و معاملات، از اهمیت زیادی برخوردار است. در سایه وجود چنین امنیتی است که طرفهای خارجی از توسعه مراودات خود با بخش های اقتصادی کشور احساس نگرانی نمی کنند.

مسئله شناسایی و اجرای احکام خارجی از این جهت اهمیت زیادی دارد که معتبر بودن حکم در خارج از کشور محل صدور، امکانات بیشتری را جهت اجرای حکم فراهم می آورد. طرح دعاوی مجدد در کشوری که به اموال محکوم علیه دسترسی وجود دارد، صرف هزینه های گزاف و تأخیر در صدور حکم و یا احیاناً صدور احکام متعارض را در پی خواهد داشت.

امروزه عهدنامه‌های بین‌المللی دوجانبه و چندجانبه فراوانی به این منظور تنظیم شده و تلاشهای زیادی در جهت یکنواخت کردن مقررات مربوطه در سطح بین‌المللی صورت گرفته است.

شبهات‌های فراوان آراء داوری و احکام دادگاهها، این دو را تابع اصول و قواعد مشترکی قرار داده است به طوری که در غالب کشورها تشریفات شناسایی و اجراء آراء داوری خارجی و احکام مراجع قضایی خارجی یکسان می‌باشد.

✧ مطالعه تطبیقی حقوق ایران و حقوق انگلیس در خصوص شناسایی و اجرای احکام و آراء داوری خارجی که به ترتیب نمایندگان نظام حقوقی نوشته و نظام حقوقی غیرمدون می‌باشند، با توجه به پیچیدگی موضوع و اجمال مقررات، ما را در استنباط اصول و قواعد راجع به حل و فصل مسائل گوناگونی که در این زمینه مطرح می‌شوند، یاری می‌نماید از سوی دیگر با توجه به اینکه مبنای شناسایی و اجرای احکام خارجی در حقوق ایران، رفتار متقابل است، اطلاع از نوع برخورد محاکم انگلیسی با احکام ایرانی در برابر تقاضای شناسایی و اجرای احکام انگلیسی در محاکم ایران، کارکرد داخلی دارد. ✧

قوانین و مقررات موجود ما نیز پاسخگوی تمام مسائلی که احتمالاً در آینده مطرح خواهد شد، نمی‌باشد. امید است کوششهای بیشتری جهت بررسی و مطالعه امکان‌الحاق به کنوانسیون‌های بین‌المللی موجود صورت گیرد. یک نکته حائز اهمیت این است که عدم وجود مقررات مناسب و کافی باعث فرار دعاوی به خارج از کشور شده و سبب می‌شود وکلاء به شرکتهای طرف معامله با شرکتهای ایرانی توصیه کند که شرط داوری خارج از کشور را در قراردادها پیش‌بینی نمایند که نتیجه این امر خسارات مالی و خروج ارز از کشور می‌باشد. مسئله‌ای که روزنامه‌تایمز قبل از تصویب قانون داوری سال ۱۹۷۹ انگلیس در چهارم نوامبر ۱۹۷۸ بدان اشاره نمود.^(۱)

۱- نقل از مقاله پی‌یر لالیو، اجراء آراء داوری بین‌المللی، ترجمه سوسن خطاطان، مجله حقوقی ۱۷ - ۱۶، ص ۳۰۴ (Pierre Lalive).

بخش نخست:

شناسایی و اجرای احکام و آراء داوری خارجی در سیستم حقوقی ایران

طرح بحث: خواهیم دید^(۱) در حقوق ایران برای اجرای شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی قاعده مستقلی پیش‌بینی نشده است، در حال حاضر اجرای آراء داوری خارجی و احکام محاکم خارجی تابع یک قاعده می‌باشند. لذا برای مطالعه و بررسی قاعده حاکم بر آراء داوری خارجی نیز از لحاظ شناسایی و اجراء، باید با احکام محاکم خارجی، مورد مطالعه قرار گیرند.

در ارتباط با موضوع شناسایی و اجرای احکام خارجی، قبل از اینکه وارد بحث تبیین قواعد کلی و جزئی شویم توضیح مفاهیم کلی حقوق بین‌الملل خصوصی، در این رابطه، حائز فایده زیادی است. لذا در مبحث کلیات به توضیح بین مفاهیم پرداخته‌ایم و ضمن بیان پایگاه فقهی شناسایی و اجرای احکام خارجی، جنبه‌هایی از این موضوع که مورد توجه سیستم‌های مختلف حقوقی می‌باشد، تبیین گردیده است.

مبحث دوم این بخش به مطالعه مقررات راجع به احکام خارجی و آیین دادرسی و تشریفات لازم از جهت شناسایی و اجراء، اختصاص یافته است.

در مبحث سوم موضوع قابلیت اجراء آراء داوری خارجی را مورد مطالعه قرار داده‌ایم.

۱- به ص ۵۶ همین رساله رجوع شود.

مبحث نخست: کلیات

گفتار نخست: ابعاد مطلب

الف) لزوم وجود این تأسیس

در مورد شناسایی و اجرای تصمیمات مربوط به حل و فصل اختلافات خارجی^(۱)، ملاحظات مختلفی باید مد نظر قرار گیرد. اصل این است که حکم خارجی به وسیله نیروی اجبارکننده، در کشوری غیر از کشور محل صدور، اجراء نمی‌گردد که این امر نسبت به کشورهای دیگر ناشی از حاکمیت آن کشورها است. همچنین هیچ امری که از دولت خارجی صادر شده باشد در سرزمین کشور دیگر اجراء نمی‌گردد. حکم دادگاه علاوه بر قضاوت راجع به مسئله خاص، متضمن امری است که مقام عمومی برای اجرای اجباری آن صادر می‌کند که بدون تردید در کشور دیگر تأثیری ندارد. از سوی دیگر ضرورت ثبات در مراودات بین‌المللی اقتضاء می‌کند که حکم خارجی نادیده گرفته نشود چرا که در غیر این صورت شخص ذی‌نفع باید در هر کشوری یک دعوی اقامه کند که نتیجه آن تضییع وقت و هزینه متقاضی و احتمالاً تعارض احکام را نیز در پی خواهد داشت. مثلاً شخصی حکم طلاق یا اعلام بطلان ازدواجی را در کشوری تحصیل می‌کند و در کشوری دیگر قصد ازدواج مجدد دارد، نتیجه عدم شناسایی حکم صادره در کشور اول در دادگاه کشور دوم این است که دعوی از ابتداء اقامه شده و حکم جدیدی صادر شود.

می‌دانیم که قوانین یک کشور در خارج از سرزمین آن کشور قابل اجراء نمی‌باشد. حال چگونه برای قضاء سلطه‌ای بیش از حد سلطه قانون قرار دهیم. بعلاوه مقتضیات نظم عمومی نیز موجب عدم شناسایی آثار احکام خارجی کلاً و یا جزءاً می‌باشد.

در مقام ایجاد موازنه بین این ملاحظات طبع مقنن و رویه قضایی کشورهای مختلف متفاوت است. همانگونه که نادیده گرفتن حکم به طور کلی مشکل است قبول آثار آن نیز به طور کلی در کشور دیگر، مشکل است. لذا باید موضع میانه‌ای گرفت که بر مبنای آن موضع کشورهای مختلف راجع به نوع آثار احکام خارجی متنوع است و باید مقدار نظارتی که کشور محل درخواست شناسایی و اجراء

۱- در مورد آثار احکام مراجع حل و فصل اختلافات ایرانی در خارج، باید گفت که این موضوع از صلاحیت مقنن ایرانی خارج و مربوط به سیستم حقوقی کشور محل اجراء است.

بر حکم خارجی دارد مورد توجه قرار گیرد.

ب) سیستم‌های مختلف راجع به بررسی مجدد یا کنترل حکم خارجی

۱- سیستم کنترل محدود: قاضی دادگاه محل درخواست شناسایی و اجرای حکم خارجی، از بعضی جهات و شرایط که قبلاً توسط قانون یا رویه قضایی مشخص شده است، باید حکم را کنترل کند (ایرلند، ایتالیا، انگلیس، آمریکا، جمهوری اسلامی ایران)^(۱). در واقع این کنترل راجع به رعایت شرایط شکلی و خارجی حکم بوده و موضوع پرونده و واقعیت‌ها و ارزش دلایل مورد استناد و قانون ماهوی قابل اعمال مورد بررسی قرار نمی‌گیرد بلکه مسائلی از قبیل صلاحیت دادگاه رسیدگی‌کننده و رعایت عدالت از طریق ابلاغ به طرف دعوی و امکان دفاع وی، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و اینکه آیا حکم مضمول مرور زمان نشده است. از آنجا که در کشور محل درخواست شناسایی و اجراء باید آثاری را بر حکم خارجی بار نمود آیا شناسایی این آثار با نظم عمومی آن کشور تعارض ندارد؟

۲- سیستم کنترل نامحدود: در این روش یک کنترل کلی روی حکم خارجی صورت می‌گیرد و در نتیجه آن، قاضی می‌تواند حکم خارجی از جهت موضوعات و قانون قابل اعمال مورد بررسی قرار دهد تا از صحت رسیدگی دادگاه خارجی مطمئن شود. البته معنای آن این نیست که قاضی حکم دادگاه خارجی را تغییر دهد و به ادعای جدیدی رسیدگی کند. رویه سابق محاکم فرانسوی متضمن این نوع کنترل بود تا اینکه در سال ۱۹۵۵ دادگاه پژوهش پاریس^(۲) تحول در جهت نظام کنترل محدود را آغاز نمود و استدلال کرد که بررسی و کنترل نامحدود حکم خارجی، نادیده گرفتن ارزش بین‌المللی احکام است. بالاخره در سال ۱۹۶۴ دیوان کشور در پرونده «مونزه»^(۳) نظام کنترل محدود را جایگزین نظام کنترل نامحدود نمود.

۳- سیستم تجدید نظر مطلق: در این سیستم دادگاه محل درخواست شناسایی و اجراء ضمن بررسی مجدد حکم جدیدی را جایگزین کرده و یا تغییرات و اصطلاحاتی نسبت به حکم انجام می‌دهد.

۱- به ص ۳۸ این رساله مراجعه شود.

۲- دکتر عزالدین عبدا...، القانون الدولي الخاص، الجزء الثاني، الطبعة التاسعة، ۱۹۸۶، الهيئة المطرية: العامة للكتاب، ص ۸۴۳.

۳- Munzer.

۴- سیستم رد مطلق احکام خارجی: این سیستم برای حکم خارجی از جهت شناسایی و اجراء هیچ اعتباری قائل نمی‌باشند.

۵- سیستم شناسایی و اجرای مطلق: که خاص بعضی از احکام خارجی که شناسایی و اجرای آنها مبتنی بر عرف و عادت بین‌المللی در مورد خسارات بحری است که مورد احترام اغلب کشورها می‌باشد.

ممکن است کشوری در حالی که یکی از روشهای مذکور را اعمال می‌کند، شرط رفتار متقابل را لازم دانسته و عرف و عادت بین‌المللی را نیز در اجرای احکام خارجی دخالت دهد و یا در این خصوص معاهدات دوجانبه منعقد نموده و یا به کنوانسیون‌های بین‌المللی بپیوندد.

ج) اهداف تأسیس شناسایی و اجرای احکام خارجی:

در خصوص موضوع شناسایی و اجرای احکام خارجی، عدالتی که اجرای آن مد نظر می‌باشد عدالت ذاتی نبوده، زیرا عدالتی که در حقوق بین‌الملل خصوصی از آن صحبت می‌شود عدالت ذاتی نبوده بلکه عدالت ظاهری است.

چیزی که عمیقاً مورد نظر حقوق بین‌الملل خصوصی است، حمایت امیدبخش از افراد و تثبیت وضعیت حقوقی آنان در عرصه بین‌المللی است. هدف اساسی در موضوع شناسایی و اجرای احکام خارجی، با هدف تعیین دادگاه صلاحیت‌دار یکسان است. اما هدف حقوق بین‌الملل خصوصی تعیین قانون صلاحیت‌دار برای حکومت بر وضعیت‌های مختلف در زندگی بین‌المللی است. چنانچه حقوق بین‌الملل خصوصی در زمینه تعیین قانون صلاحیت‌دار با شناسایی و اجرای احکام خارجی هدف مشترک و واحدی نداشته باشد حداقل می‌توان گفت که منافع واحدی را حمایت نموده و منظور و مقصود مشترکی را تحقق می‌بخشند^(۱). نکته دیگر اینکه اگر مسئله از نقطه نظر توقع اشخاص مربوطه و ثبات روابط حقوقی آنان مورد مذاقه قرار گیرد نتیجه می‌گیریم که تصمیم قاضی خارجی بعد از ختم دادرسی، توقع و انتظارات اشخاص ذی‌نفع را تثبیت نموده و حقوقی را که از قبل مشکوک به نظر می‌رسیده ثابت و استوار نموده است.

۱- آفر، کوریا، شناسایی و اجرای احکام خارجی، (گزارش به هشتمین آکادمی بین‌المللی حقوق تطبیقی)، ترجمه ایرج تقریبی بعنوان پایان‌نامه فوق لیسانس حقوق خصوصی دانشگاه تهران، بی‌تا، ص ۷، کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران.